

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 09.03.2015, sp. zn. 21 Cdo 1924/2013, ECLI:CZ:NS:2015:21.CDO.1924.2013.1

Číslo: 98/2015

Právní věta: Závísí-li způsob plnění obecné prevenční povinnosti zcela na úvaze zaměstnance, lze mu vytýkat porušení této povinnosti, je-li jeho počínání ve zjevném rozporu s obecnou zkušeností; samotná skutečnost, že zaměstnanec měl možnost volby jiného (možná vhodnějšího) postupu a že přes zaměstnancem zvolené opatření, které nebylo ve zjevném rozporu s obecnou zkušeností, došlo ke vzniku škody na majetku, k závěru o porušení obecné prevenční povinnosti nepostačuje.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 09.03.2015

Spisová značka: 21 Cdo 1924/2013

Číslo rozhodnutí: 98

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Povinnosti zaměstnanců, Pracovněprávní vztahy, Prevence, Přípustnost dovolání, Škoda, Zajištění majetku

Předpisy: § 249 odst. 1 předpisu č. 262/22006Sb.

§ 250 odst. 1 předpisu č. 262/2006Sb.

§ 301 písm. d) předpisu č. 262/2006Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se domáhala, aby jí žalovaný zaplatil 85 230 Kč s úrokem z prodlení od 20. 1. 2010 do zaplacení. Žalobu odůvodnila zejména tím, že žalovaný byl u ní zaměstnán na základě pracovní smlouvy ze dne 30. 6. 2008 jako skladník a distributor zboží, a že jeho náplní práce bylo mimo jiné přebírání finanční hotovosti za dodané zboží. Dne 30. 6. 2009 žalovaný převzal od odběratelů hotovost ve výši 174 720 Kč, ale na pokladně žalobkyně odevzdal pouze 75 000 Kč s tím, že rozdílná částka ve výši 99 720 Kč mu byla odcizena ze služebního automobilu u obchodního centra „Vaňkovka“ v B. v době, kdy nakládal zboží. Žalovaný zanechal finanční hotovost v zaparkovaném služebním automobilu v tašce zasunuté mezi sedadly, čímž podle názoru žalobkyně porušil obecnou prevenční povinnost a způsobil žalobkyni z nedbalosti škodu, za kterou odpovídá do výše čtyřapůlnásobku průměrného měsíčního výdělku před vznikem škody, tj. do výše 85 230 Kč.

O k r e s n í s o u d v Šumperku rozsudkem ze dne 27. 2. 2012 žalobě vyhověl a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení 31 718 Kč k rukám advokáta Mgr. M. K. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že byly splněny všechny předpoklady obecné odpovědnosti za škodu podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce, neboť žalovaný porušil povinnost počínat si tak, aby

nedocházelo ke škodám na majetku. Žalovaný nedostatečně pečoval o svěřené finanční prostředky, neboť ve vozidle ponechal i bankovky větší hodnoty, které mohl „bez větších problémů zabezpečit u sebe“, jak činí ostatní řidiči. Soud přihlédl ke skutečnosti, že žalovaný tašku s finanční hotovostí neuschoval ani do „příhrádky“ ve vozidle, ale ponechal ji mezi sedadly, odkud byla odcizena. Způsobil tedy škodu z nedbalosti, za kterou v souladu s ustanovením § 257 odst. 1 zák. práce odpovídá do výše čtyřapůlnásobku průměrného měsíčního výdělku před vznikem škody.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 12. 11. 2012 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení 28 661 Kč k rukám advokáta Mgr. M. K. Odvolací soud po přezkoumání rozsudku neshledal pochybení soudu prvního stupně při zjišťování skutkového stavu věci a ztotožnil se s jeho závěrem, že žalovaný nedodržel zásady obecné pracovněprávní prevence, čímž porušil pracovní povinnosti, a tím splnil všechny předpoklady obecné odpovědnosti žalovaného za škodu podle ustanovení § 250 odst. 1 a 3 zák. práce. K námitce žalovaného, že škoda vznikla bez jeho zavinění, neboť řádně plnil pracovní úkoly a neznámý pachatel násilně vnikl do uzamčeného vozidla, má soud za to, že žalovanému „objektivně nic nebránilo“, aby měl hotovost po celou dobu u sebe, v dané situaci měl a mohl předpokládat, že může dojít k vloupání do vozidla, a další technické zabezpečení vozidla pro bezpečný převoz finanční hotovosti nebylo nutné. Podle názoru odvolacího soudu žalobkyně zajistila žalovanému přiměřené pracovní podmínky, aby mohl řádně plnit své pracovní úkoly bez ohrožení zdraví a majetku, a neshledal jakékoliv spoluzavinění žalobkyně na vzniku škody.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Odvolací soud vycházel z názoru, že nedodržení zásad obecné pracovněprávní prevence znamená porušení právní povinnosti, které v případě vzniku škody zakládá za splnění dalších předpokladů obecnou odpovědnost zaměstnance za škodu podle ustanovení § 250 zák. práce. Dovolatel v této souvislosti považoval za otázku zásadního právního významu právě posouzení obecné prevenční povinnosti ve vztahu k požadavku zaměstnavatele, aby zaměstnanec nesl odpovědnost za převzaté hotovosti za situace, jaká nastala v posuzované věci. Poukázal na skutečnost, že z povahy jeho práce není rozumné, aby měl řidič hotovost neustále u sebe. Je více pravděpodobné, že žalovaný peněženku s penězi při nakládání zboží ztratí, než že mu bude odcizena násilným vniknutím do zamčeného vozidla, navíc na místě určeném pro zásobování, monitorovaném kamerovým systémem a kontrolovaném bezpečnostní agenturou. Namítá, že soudy nesprávně posoudily jeho odpovědnost za ztrátu finanční hotovosti žalobkyně a nevzaly na zřetel obecnou povinnost zaměstnavatele dbát na bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnance podle ustanovení § 102 odst. 1 zák. práce. Žalobkyně neposkytla zaměstnancům žádné bezpečnostní vybavení či speciální pracovní oblečení, neupřesnila, jak mají zaměstnanci „prakticky nakládat s finanční hotovostí při provádění nakládky a vykládky zboží“, a požadavkem na to, aby měli zaměstnanci hotovost u sebe „vědomě zvyšovala riziko ztráty přijatých tržeb vybraných od odběratelů“ a ohrožovala jejich bezpečnost. Dovolatel vyjádřil přesvědčení, že svým chováním jednal v souladu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele, a tím, že nechal tržbu v uzamčeném a monitorovaném vozidle, nevybočil z rámce plnění svých pracovních úkolů. Požadavek opatřit finanční hotovost u sebe nevyplývá z náplně práce, z pokynů zaměstnavatele ani z vnitřní směrnice žalobkyně č. 2/2008 ze dne 14. 1. 2008. Zaměstnavatel bez ohledu na prevenční povinnost zaměstnavatelů nezajistil zaměstnancům vytvoření podmínek pro převoz finanční hotovosti, ani bezhotovostní platbu zboží ze strany odběratelů, čímž nepřímou přenášel v rozporu s dobrými mravy odpovědnost za převzaté tržby na své zaměstnance. V posuzovaném případě tedy „nemohlo dojít k porušení pracovněprávní povinnosti“ a tím k naplnění všech předpokladů odpovědnosti zaměstnance za škodu ve smyslu ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce. Dovolatel upozornil na skutečnost, že se soud nezabýval předběžnou otázkou ohledně subjektivní promlčecí lhůty k uplatnění nároku na náhradu škody a namítá, že žalobkyni byl předložen nesprávný průměrný výdělek žalovaného. Žalovaný navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu a rozsudek soudu prvního stupně zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2012, neboť dovoláním je napaden rozsudek odvolacího soudu, který byl vydán před 1. 1. 2013 (srov. čl. II, bod 7 zák. č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanovení § 237 o. s. ř.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.).

Žalobce napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že ve věci samé nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí, které by bylo odvolacím soudem zrušeno. Dovolání žalobce proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

Z hlediska skutkového stavu věci (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu nepodléhá - srov. § 241a odst. 2 a § 242 odst. 3 o. s. ř.) bylo v projednávané věci zjištěno, že žalovaný

byl u žalobkyně zaměstnán na základě pracovní smlouvy ze dne 30. 6. 2008 jako „skladník, distributor zboží“ a podle jeho náplně práce bylo také jeho povinností přebírání finanční hotovosti od odběratelů žalobkyně za dodané zboží. Dne 23. 6. 2009 žalovaný od odběratelů převzal finanční hotovost 174 720 Kč, ale žalobkyni odevzdal pouze částku 75 000 Kč. Rozdíl ve výši 99 720 Kč odůvodnil tím, že v průběhu vykládky zboží v „Galerii Vaňkovka“ v B. zanechal koženou tašku, ve které byl tzv. „číšnický flek“ s finanční hotovostí, zasunutou v uzamčeném vozidle mezi sedadly řidiče a spolujezdce na podlaze automobilu, a že v průběhu doby, když prováděl vykládku a odvážel zboží odběrateli, neznámý pachatel uzamčené vozidlo násilně otevřel a z tašky číšnický flek s hotovostí odcizil. Služební dodávkové vozidlo Iveco Daily bylo zaparkováno u rampy, na místě určeném pro zásobování, které je rovněž monitorováno kamerovým systémem a kontrolováno bezpečnostní agenturou.

Za tohoto stavu věci řešily soudy mimo jiné otázku vztahu obecné odpovědnosti za škodu podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce a obecné pracovněprávní prevence ve smyslu ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce. Vzhledem k tomu, že uvedená otázka dosud nebyla ve všech souvislostech vyřešena a že vyřešení této otázky bylo pro rozhodnutí ve věci určující (významné), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam; dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalobce je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba posuzovat - vzhledem k tomu, že žalobkyně se domáhá zaplacení náhrady škody, která jí vznikla (měla vzniknout) dne 23. 6. 2009 odcizením části tržeb ze služebního automobilu - podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění do 13. 9. 2009, tj. do dne, než nabyl účinnosti zákon č. 320/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony - dále též jen „zák. práce“.

Odvolací soud posoudil projednávaný případ podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce a dovodil, že žalovaný svým jednáním naplnil všechny předpoklady, které zákon v případě této obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu vyžaduje. S jeho úvahami o povaze této odpovědnosti a o předpokladech, za kterých odpovědnost vzniká, lze v obecné rovině vyslovit jednoznačný souhlas. Vlastní závěr, který učinil v posuzovaném případě, že žalovanému lze vytýkat porušení prevenční povinnosti ve smyslu ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce však dovolací soud nesdílí.

Předpokladem pro vznik odpovědnosti zaměstnance vůči zaměstnavateli za škodu podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce je - jak správně odvolací soud uvádí - porušení pracovních povinností zaměstnancem, vznik škody, příčinná souvislost mezi porušením pracovních povinností a vznikem škody a zavinění na straně zaměstnance. Ke vzniku povinnosti k náhradě škody je zapotřebí, aby všechny předpoklady byly splněny současně; chybí-li kterýkoliv z nich, odpovědnost za škodu nemůže nastat.

Mezi základní povinnosti zaměstnance náleží řádně hospodařit s prostředky svěřenými jim zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele (§ 301 písm. d/ zák. práce). Ve vztahu k náhradě škody pak (v tomto smyslu speciální) ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce ukládá zaměstnanci povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku ani k bezdůvodnému obohacení. Hrozí-li škoda, je povinen na ni upozornit nadřízeného vedoucího zaměstnance.

Nedodržení zásad výše zmíněné obecné pracovněprávní prevence může jistě znamenat porušení právní povinnosti, které v případě vzniku škody zakládá za splnění zbývajících předpokladů obecnou odpovědnost zaměstnance za škodu podle § 250 zák. práce. Tento závěr ale neplatí paušálně bez dalšího. Zaměstnanec je obecně povinen zachovávat při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním vždy takový stupeň pozornosti, který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který - objektivně vzato - je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na zdraví a majetku; zaměstnanci však není uložena povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody a tím vznik škody zcela vyloučit. Nelze totiž opomenout (nestanoví-li zaměstnavatel sám určitý postup), že volba vhodného opatření na ochranu majetku zaměstnavatele v konkrétních podmínkách závisí z povahy věci na zaměstnanci samotném, na jeho úvaze, jak v konkrétní situaci majetek zaměstnavatele zabezpečí. Tato úvaha samozřejmě není ničím neomezená, neboť musí vycházet z konkrétních pracovních podmínek vzhledem k dané časové a místní situaci, na druhé straně ale nemůže být - z objektivního hlediska uvažováno - ve zjevném rozporu s obecnou zkušeností. Měřítkem správnosti závěru o porušení obecné prevenční povinnosti zaměstnancem z tohoto hlediska nemůže tedy být bez dalšího samotná skutečnost, že přes přijaté zabezpečení ke vzniku škody ex post došlo, neboť nesprávnost dříve zvoleného způsobu zabezpečení majetku zaměstnavatele by byla odvozována od škodní události, která nastala posléze, a naopak, i diskutabilní opatření by nemohlo být označeno za nesprávné jen proto, že shodou okolností ke škodě nedošlo.

V posuzovaném případě z obsahu spisu (též ze Směrnice č. 2/2008 - „Nakládání s finančními prostředky od zákazníků“) vyplývá, že žalobkyně způsob preventivní ochrany tržeb „skladníky-distributory zboží“ nijak neupravila; ponechala tak zcela na jejich úvaze, jaký způsob preventivní ochrany před jejich ztrátou či odcizením zvolí. Zaměstnanci-řidiči, kteří zajišťovali distribuci zboží včetně jeho vykládky a nakládky, zajišťovali inkasované peněžní prostředky tak, že inkasovanou hotovost nosili neustále u sebe (někteří v „ledvince“, někteří v peněžence), zatímco žalobce tuto hotovost chránil v průběhu nakládky a vykládky zboží tak, že tržbu, kterou měl v tzv. číšnickém fleku, vložil do kožené tašky opatřené zipem (ve které měl své oblečení) a tašku zanechal zasunutou mezi sedadlem řidiče a sedadlem spolujezdce v uzamčeném dodávkovém vozidle Iveco „aby na ni nebylo vidět“. Podle názoru odvolacího soudu byl vhodnější první z uváděných způsobů, neboť žalovaný s ohledem na obecnou zkušenost měl a mohl předpokládat, že může dojít ke vloupání do vozidla a k odcizení finanční hotovosti. Žalovaný však svůj postup (který užíval „vždy“) odůvodňoval tím, že vykládku prováděl v místě určeném pro zásobování, které bylo monitorováno kamerovým systémem a občasnými pochůzkami bezpečnostní agentury, že hotovost uložil (výše popsáním způsobem) v uzamčeném vozidle, že, měl-li by mít hotovost u sebe, ztěžovalo by mu to nakládku a vykládku, nehledě na riziko ztráty tržby.

Zaměstnanci lze vytýkat porušení obecné prevenční povinnosti ve smyslu ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce - jak již bylo naznačeno výše - tehdy, nepočíná-li si vzhledem ke konkrétním pracovním podmínkám i k dané časové a místní situaci tak, aby nedocházelo ke škodám na majetku. Závisí-li způsob plnění obecné prevenční povinnosti zcela na úvaze zaměstnance, lze mu vytýkat porušení této povinnosti, jestliže je jeho počínání ve zjevném rozporu s obecnou zkušeností; samotná skutečnost, že zaměstnanec měl možnost volby jiného (možná vhodnějšího) postupu, a že přes zaměstnancem zvolené opatření, které nebylo ve zjevném rozporu s obecnou zkušeností, ke vzniku škody na majetku přesto došlo, závěru o porušení obecné prevenční povinnosti nepostačuje. Uvedený závěr vztažen na posuzovaný případ znamená, že žalovanému jistě lze vytýkat, že jím zvolené opatření nebylo zvoleno vhodně, protože nezabránilo odcizení inkasovaných finančních prostředků. Obdobně by ale bylo možné argumentovat v případě ztráty peněženky s tržbou, kterou zaměstnanec nosil u sebe, tím způsobem, že ji mohl zanechat ve vhodném úkrytu ve vozidle, a ke ztrátě by nedošlo. Je tedy zřejmé, že žalovaným zvolené opatření není zjevně nepřiměřené, a nelze-li mu vytýkat porušení obecné prevenční povinnosti ve smyslu ustanovení § 249 odst. 1 zák. práce, není

tím současně splněn jeden z předpokladů odpovědnosti zaměstnance za škodu podle ustanovení § 250 odst. 1 zák. práce.

Z uvedeného vyplývá, že napadený potvrzující rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nejvyšší soud jej proto podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil, a protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).